

УДК 37.07:004.9:001.8

DOI: 10.12958/1817-3764-2023-5-37-42

Солоніна Вікторія Сергіївна,

аспірантка

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Україна.

soloninaviktoriya@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-6237-1278>

УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАТИЗАЦІЄЮ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Постановка проблеми. Питання управління інформатизацією є найбільш актуальними в системі управління закладом освіти протягом останніх двадцяти років. Оскільки інформатизація охоплює всі сфери життєдіяльності людини, то інформатизація в закладах освіти є одним із ключових чинників розвитку освіти. Упровадження інформатизації в закладах освіти довело свою доцільність в умовах пандемії та збройного конфлікту. У зв'язку із цим проблему управління інформатизацією закладу освіти досліджують чимало науковців, що загалом становить підґрунтя для визначення концептуальних засад управління інформатизацією закладу освіти. Сучасні публікації щодо інформатизації освіти демонструють значну кількість трактувань понять «інформатизація», «інформатизація освіти», концепції інформатизації освіти та запровадження інформаційних технологій в освітній процес, проте питання управління інформатизацією закладу освіти є малодослідженим. Отже, дослідження управління інформатизацією на часі.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретичні аспекти управління інформатизацією освіти розкривають В. Биков, О. Буров, А. Гуржій, М. Жалдак, М. Лещенко, С. Литвинова, В. Луговий, В. Олійник, О. Спирін, М. Шишкіна, Є. Хриков.

І. Вербовський розробив модель інформатизації управління плануванням освітнього процесу в закладі вищої освіти; О. Гречаник, М. Шинкевич досліджували питання вдосконалення інформатизації управління закладом

загальної середньої освіти; І. Завальна характеризує інформатизацію освіти як чинник розвитку інформаційного суспільства; Г. Йордан, Х. Йордан, Л. Калініна, В. Лапінський, О. Китайцев, В. Косик, О. Мельник, Л. Макаренко розкривають практичні аспекти інформатизації освіти.

В основу управління інформатизацією закладу освіти мають бути покладені принципові підходи, які слугуватимуть методологічною основою досліджуваного явища, проте аналіз праць останніх років засвідчує брак уваги з боку науковців до управління інформатизацією закладу освіти.

Мета статті полягає в з'ясуванні сутності управління інформатизацією закладу освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упровадження інформаційних технологій посідає основне місце в системі інноваційних технологій. З огляду на це питання управління інформатизацією закладу освіти в науковій спільноті обговорюються не перший рік. Розгляд проблеми управління інформатизацією закладу освіти в науковому дискурсі надає можливість виявити суттєві характеристики досліджуваного процесу.

І. Ливицька зазначає, що науковий дискурс є інституційним за наявністю інших конститутивних ознак, а саме: специфічних обставин спілкування, що проходить у межах університетських занять; хронотопом академічного дискурсу є університет, а саме аудиторії, лабораторії, кабінети вишів. Зокрема, дискусійні секції в університетах проходять у великих аудиторіях (large classrooms), збори

викладачів – у малих семінарських кімнатах (small seminar rooms), семінари – у конференц-залах (conference rooms), наради проводяться на кафедрах (faculty offices), зустрічі викладача та студента – у класних аудиторіях (student classrooms), навіть у гуртожитках (dormitories), місце проведення колоквіумів – лекційні зали (lecture rooms), захист дисертації може проводитись у невеликих конференц-залах (small conference rooms) (Ливицька, 2011).

Процеси інформатизації освіти є досить складними, тому потребують глибокого вивчення. Інформатизації освіти присвячено чимало наукових конференцій, здійснено наукові дослідження, розроблені нормативно-правові державні акти.

Л. Калініна, В. Лапінський, О. Китайцев, В. Косик, О. Мельник зауважують, що однозначного розуміння та єдиної стратегії розвитку процесу інформатизації освіти немає, нормативно-правова база процесу створювалась і не могла забезпечити комплексного підходу до вирішення питання. Натепер чинними є закони України й інші розпорядчі документи, які регламентують процес інформатизації освіти в Україні: закони України «Про Національну програму інформатизації» (1998 р.), «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.» (2007 р.); Національна доктрина розвитку освіти (2002 р.); Національна стратегія розвитку освіти України на період до 2021 р. (2013 р.); Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» (2010 р.) (Калініна та ін., 2018).

У ст. 1 Закону України «Про Національну програму інформатизації» під інформатизацією визначається сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян і суспільства на основі створення, розвитку та використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної

та комунікаційної техніки (Про Національну програму інформатизації, 1998).

І. Завальна визначає інформатизацію освіти як досить складну сучасну тенденцію, пов'язану з упровадженням у навчально-освітній процес різноманітних інформаційних засобів, що працюють на основі мікропроцесорів, а також електронної продукції та нових педагогічних технологій, що ґрунтуються на використанні інформаційно-комунікативних технологій для навчання. Інформатизація освіти передусім спрямована на розроблення методів і засобів, орієнтованих на реалізацію основних виховних і освітніх педагогічних цілей за допомогою використання новітніх досягнень комп'ютерної техніки. До них належить комп'ютерне навчання й опанування школярами сучасних досягнень інформаційно-комунікативних технологій, модернізація освіти, цілей, методів і форм навчання, його змісту (Завальна, 2017).

Отже, інформатизація освіти передбачає наявність концепції, специфічної управлінської та педагогічної діяльності, упровадження інформаційних методів навчання.

Л. Макаренко аналізує різні концепції інформатизації освіти та виділяє такі її напрями:

1) зміну бази освіти на основі інформаційних технологій (матеріальної, навчальної, методичної, інформаційної) та створення сервісних центрів її обслуговування;

2) зміну цілей і змісту освіти, зумовлену становленням фундаментального загальноосвітнього курсу інформатики на всіх щаблях освіти, необхідністю формування інформаційної культури студентів в умовах інформаційного суспільства;

3) підвищення ефективності, доступності та якості освіти – досягнення якісно нового рівня освіти завдяки інтеграції інформаційних технологій у навчання, розвиток і виховання;

4) підготовка та перепідготовка педагогічних і управлінських кадрів освіти до здійснення інформаційно-педагогічної діяльності на інформаційній основі;

5) інтенсифікацію науково-дослідної та науково-методичної діяльності в освітніх установах;

6) використання інформаційних технологій в управлінні освітніми установами на різних рівнях, аж до всієї системи освіти загалом;

7) створення єдиного загальноосвітнього простору України й інтеграцію національної системи освіти в інформаційну освітню інфраструктуру світової та євроспільноти;

8) удосконалення нормативно-правової бази науково-освітньої та навчальної діяльності на основі інформаційних технологій;

9) уточнення змісту освітніх програм, моделей і методик;

10) розвиток індустрії освітніх послуг;

11) забезпечення контролю якості інформаційно-освітніх технологій;

12) гарантування інформаційної безпеки єдиного освітнього інформаційного середовища (Макаренко, 2013).

Концепція інформатизації освіти передбачає зміни в педагогічній діяльності, оскільки за умови розвитку інформаційних технологій викладач має опанувати вищезазначені технології та забезпечити якість навчання.

Згідно з думками Г. Йордан, Х. Йордан, інтеграція інформаційних технологій в освіту дозволить створити нову якість інформаційно-педагогічної діяльності, а саме:

– покращити організаційні умови навчального процесу – підвищити ефективність навчання шляхом впровадження нових механізмів наочності й інтерактивності навчального процесу, використовувати різноманітні джерела навчальної інформації, ущільнювати навчальну інформацію завдяки можливості її згортання та розгортання в часі та просторі (гіпертекст), оптимізувати темп роботи студентів (диференціація, індивідуалізація навчання, вибір індивідуальної освітньої траєкторії), ефективно реалізувати міжпредметні зв'язки, оптимізувати інформаційно-педагогічну діяльність педагога на основі інформатизації його окремих функцій;

– поліпшити психолого-педагогічні умови навчальної діяльності, створивши у студента інтерес і позитивний мотив через природний інтерес до комп'ютера, гуманне ставлення до студента, забезпечення його позитивного емоційного стану, створення сприятливих умов для

формування загальної культури мислення, розвитку комунікативної й інформаційної культури студента, включенням механізму розвитку у студентів дослідницьких, творчих якостей шляхом рефлексії, самореалізації, самопізнання;

– сприятиме індивідуалізації, диференціації, інтенсифікації освіти і, як результат, її оптимізації та вдосконаленню (Йордан, Йордан, 2020, с. 116–117).

І. Вербовський зазначає, що інформатизація управління плануванням освітнього процесу закладу вищої освіти являє собою сукупність заходів впровадження різноманітних видів інформаційних систем (Вербовський, 2019). Так, автор зауважує, що впровадження моделі інформатизації управління плануванням освітнього процесу закладу вищої освіти забезпечує формування інформаційних ресурсів закладів вищої освіти, психолого-педагогічного моніторингу, управління навчанням, тестування та контролю, система підтримки рішень, потребує використання єдиного організаційного, апаратного, програмного, економічного й інших видів забезпечення. Функціональні завдання інформатизації управління плануванням освітнього процесу закладу вищої освіти визначались з урахуванням теоретичних основ, зокрема принципів її побудови й особливостей об'єкта та кожного конкретного суб'єкта управління (Там само).

Управління інформатизацією закладу освіти передбачає розроблення алгоритму, згідно з яким має відбуватися інформатизація. Так, провідні заклади вищої освіти, які успішно впроваджують інформаційні технології, значною мірою завдячують формуванню й ефективному використанню інформаційного потенціалу. До інформаційного потенціалу належить створення спеціального навчального середовища, наявність висококваліфікованого педагогічного складу, готовність здобувачів вищої освіти до отримання освітніх послуг. Більшість вітчизняних закладів вищої освіти мають успішний досвід впровадження інформаційних технологій, що підтверджується наявністю дистанційного навчання в період пандемії. Так, О. Кравченко зауважує, що популярність навчання за допомогою

інформаційно-комунікаційних технологій із кожним роком зростає. Натепер чимало вітчизняних університетів запровадили дистанційне навчання (Кравченко, 2022).

О. Гречаник, М. Шинкевич зауважують, що теоретичними засадами інформатизації управління закладу загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) є:

1) розроблення нормативно-правового забезпечення, що передбачає створення концепції, програми інформатизації, конкретних цільових проєктів;

2) упровадження інформаційно-комунікативних технологій в управлінську й освітню діяльність, що передбачає інформатизацію управлінської діяльності, педагогічної діяльності, діяльності здобувачів освіти (Гречаник, Шинкевич, 2021).

Згідно з думкою О. Гречаник, М. Шинкевич, важливо створити в ЗЗСО належні організаційно-педагогічні умови, як-от:

– розуміння всіма суб'єктами управління ролі та доцільності впровадження інформаційно-комунікаційних технологій управління ЗЗСО;

– знання дидактичних можливостей технічних засобів – комп'ютера, ноутбука, смартфона, мультимедійного обладнання тощо;

– комплексний розгляд заходів з інформатизації управління ЗЗСО;

– розвиток інформаційної культури учасників освітнього процесу;

– реалізація можливостей диференційованого навчання та використання методів активного й інтерактивного управління педагогічною діяльністю вчителів та навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів освіти;

– організація взаємодії учасників освітнього процесу з апаратними та програмними засобами управління;

– моніторинг стану інформаційного забезпечення управління ЗЗСО (Гречаник, Шинкевич, 2021).

Є. Хриков виокремив такі завдання щодо інформатизації управління закладом освіти:

– моделювання інформаційної мережі, необхідність вирішувати й інші управлінські завдання;

– створення та розвиток матеріальної бази інформатизації, що передбачає придбання або отримання комп'ютерів, придбання або розроблення комп'ютерних програм, створення корпоративної мережі, підключення до інтернету, обладнання відповідних приміщень;

– розроблення та впровадження організаційної структури управління процесом інформатизації;

– підготовку членів колективу до оптимального використання можливостей інформаційних технологій (Хриков, 2016).

З огляду на праці О. Макаренко, Л. Калініної, В. Лапінського, О. Китайцева, В. Косик, О. Мельника, Г. Йордан, Х. Йордан, О. Гречаник, М. Шинкевич, Є. Хрикова можемо виокремити суттєві характеристики управління інформатизацією закладу освіти:

– планування процесів інформатизації закладу освіти;

– розвиток інформаційного потенціалу закладу освіти;

– упровадження інформаційно-комунікативних технологій в управлінську та педагогічну діяльність;

– забезпечення необхідної матеріальної бази закладу освіти;

– забезпечення якості освіти за допомогою інформаційних технологій навчання;

– здійснення моніторингу процесів інформатизації закладу освіти;

– оцінювання стану інформатизації закладу освіти.

Отже, зважаючи на думки вчених, під сутністю управління інформатизацією закладу освіти маємо розуміти створення нормативних, організаційних, кадрових, педагогічних умов, що забезпечують якість освітніх послуг за допомогою інформаційно-комунікативних технологій навчання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Управління інформатизацією закладу освіти становить систему управлінських операцій, які мають забезпечити підготовку особистості до діяльності в інформаційному суспільстві. На підставі вивчення наукових джерел нами було визначено суттєві характеристики управління інформатизацією

закладу освіти, до яких віднесено: планування процесів інформатизації закладу освіти; розвиток інформаційного потенціалу закладу освіти; упровадження інформаційно-комунікативних технологій в управлінську та педагогічну діяльність; забезпечення необхідної матеріальної бази закладу освіти; забезпечення

якості освіти за допомогою інформаційних технологій навчання; здійснення моніторингу процесів інформатизації закладу освіти; оцінювання стану інформатизації закладу освіти.

Перспективи подальших досліджень убагацько в розробленні технології управління інформатизації закладу освіти.

Література

1. Вербовський І. Модель інформатизації управління плануванням освітнього процесу у закладі вищої освіти. *Теорія та методика управління освітою*. 2019. № 22. Т. 1. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_22/%D0%92%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D1%81_%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf (дата звернення: 11.07.2023).
2. Гречаник О., Шинкевич М. Удосконалення інформатизації управління закладом загальної середньої освіти. *InterConf*. 2021. № 90. С. 57–62.
3. Завальна І. Інформатизація освіти як чинник розвитку інформаційного суспільства. 2017. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13265/34.pdf> (дата звернення: 12.07.2023).
4. Йордан Г., Йордан Х. Інформатизація освіти як основа розвитку інформаційного суспільства. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*. 2020. № 5. С. 115–117.
5. Інформатизація освіти: стан та перспективи впровадження / Л. Калініна та ін. *Шкільний світ*. 2018. № 9–10 (825–826). С. 7–16.
6. Кравченко О. Модель управління розвитком дистанційного навчання у закладі вищої освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 2 (7). С. 381–392.
7. Ливицька І. Науковий дискурс: рівні та особливості аналізу. *Наукові записки*. 2011. № 96 (1). С. 381–385.
8. Макаренко Л. Інформатизація освіти як пріоритетний напрям модернізації освіти в умовах інформаційного суспільства. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. «Педагогічні науки і перспективи»*. 2013. № 43. С. 115–118.
9. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 27–28. Ст. 181.
10. Хриков Є. Управління навчальним закладом : навчальний посібник. Київ : Знання, 2016. 355 с.

References

1. Verbovskiy, I. A. (2019). Model informatyzatsii upravlinnia planuvanniam osvitnoho protsesu u zakladi vyshchoi osvity [The model of informatization management of educational process planning in a higher education institution]. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu – Theory and methodology of education management*, 22, 1. Retrieved from http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_22/%D0%92%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D1%81_%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf (data zvernennia: 11.07.2023) [in Ukrainian].
2. Hrechanyk, O. Ie., & Shynkevych, M. O. (2021). Udoskonalennia informatyzatsii upravlinnia zakladom zahalnoi serednoi osvity [Improvement of the informatization of the management of the institution of general secondary education]. *InterConf*, 90, 57–62 [in Ukrainian].
3. Zavalna, I. (2017). Informatyzatsiia osvity yak chynnyk rozvytku informatsiinoho suspilstva [Informatization of education as a factor in the development of the information society]. Retrieved from <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13265/34.pdf> (data zvernennia: 12.07.2023) [in Ukrainian].
4. Iordan, H. M., & Yordan, Kh. V. (2020). Informatyzatsiia osvity yak osnova rozvytku informatsiinoho suspilstva [Informatization of education as a basis for the development of the information society]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia: dosvid, tendentsii, perspektyvy – Modern information technologies and innovative teaching methods: experience, trends, perspectives*, 5, 115–117 [in Ukrainian].
5. Kalinina, L., Lapynskiy, V., Kytaitsev, O., & Kosyk, O. (2018). Informatyzatsiia osvity: stan ta perspektyvy vprovadzhennia [Informatization of education: status and prospects of implementation]. *Shkilnyi Svit – School world*, 9–10 (825–826), 7–16 [in Ukrainian].
6. Kravchenko, O. I. (2022). Model upravlinnia rozvytkom dystantsiinoho navchannia u zakladi vyshchoi osvity [The model for managing the development of distance learning in a higher education institution]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Perspectives and innovations of science*, 2 (7), 381–392 [in Ukrainian].
7. Lyvytska, I. (2011). Naukovyi dyskurs: rivni ta osoblyvosti analizu [Scientific discourse: levels and features of analysis]. *Naukovi zapysky – Proceedings*, 96 (1), 381–385 [in Ukrainian].

8. Makarenko, L. L. (2013). Informatyzatsiia osvity yak pryorytetnyi napriam modernizatsii osvity v umovakh informatsiinoho suspilstva [Informatization of education as a priority direction of modernization of education in the conditions of the information society]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 5. "Pedagogichni nauky i perspektyvy" – Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova. Series 5. "Pedagogical sciences and perspectives"*, 43, 115–118 [in Ukrainian].

9. Pro Natsionalnu prohramu informatyzatsii: Zakon Ukrainy vid 04.02.1998 r. № 74/98-VR [About the National Informatization Program: Law of Ukraine dated February 4, 1998 No. 74/98-VR]. (1998). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 27–28, 181 [in Ukrainian].

10. Khrykov, Ye. M. (2016). *Upravlinnia navchalnym zakladom* [Management of the educational institution]. Kyiv: Znannia, 355 p. [in Ukrainian].

Солоніна В. С. Управління інформатизацією закладу освіти в науковому дискурсі

Реформування сучасної освіти передбачає оновлення навчальних технологій, зокрема впровадження інформаційно-комунікативних технологій відповідно до вимог часу. Доведено, що інформатизація освіти передбачає наявність концепції, специфічної управлінської та педагогічної діяльності, впровадження інформаційних методів навчання. Розгляд проблеми управління інформатизацією закладу освіти в науковому дискурсі надає можливість виявити суттєві характеристики досліджуваного процесу. Дослідження проблеми управління інформатизацією закладу освіти через науковий дискурс дозволяє деталізувати основні управлінські процеси та визначити найбільш ефективні з них. Доцільність управління інформатизацією закладу освіти підтверджено сучасним змінами в життєдіяльності людини, що зумовлені поширенням інформаційно-комунікативних технологій навчання.

У статті розкрито сутнісні характеристики управління інформатизацією закладу освіти, до яких віднесено такі: планування процесів інформатизації закладу освіти; розвиток планування процесів інформатизації закладу освіти; розвиток інформаційного потенціалу закладу освіти; впровадження інформаційно-комунікативних технологій в управлінську та педагогічну діяльність; забезпечення необхідної матеріальної бази закладу освіти; забезпечення якості освіти за допомогою інформаційних технологій навчання; здійснення моніторингу процесів інформатизації закладу освіти; оцінювання стану інформатизації закладу освіти. З'ясовано, що під сутністю управління інформатизацією закладу освіти маємо розуміти створення нормативних, організаційних, кадрових, педагогічних умов, що забезпечують якість освітніх послуг за допомогою інформаційно-комунікативних технологій навчання. Управління інформатизацією закладу освіти становить систему управлінських операцій, які мають забезпечити підготовку особистості до діяльності в інформаційному суспільстві.

Ключові слова: управління, інформатизація, заклад освіти, науковий дискурс, управління інформатизацією закладу освіти.

Solonyna V. S. Informatization management of an educational institution in scientific discourse

Reforming modern education involves updating educational technologies, in particular, the introduction of information and communication technologies in accordance with the requirements of the time. The author proved that the informatization of education presupposes the presence of a certain concept, specific managerial and pedagogical activities, the introduction of informational teaching methods. Consideration of the problem of informatization management of the educational institution in the scientific discourse provides an opportunity to reveal the essential characteristics of the researched process. The study of the problem of management of informatization of an educational institution through scientific discourse allows to detail the main management processes and to determine the most effective of them. The expediency of informatization management of an educational institution is confirmed by modern changes in human life, caused by the spread of information and communication technologies of education.

In the article the author revealed the essential characteristics of the educational institution's informatization management, which include the following: planning of educational institution informatization processes; development of planning of educational institution informatization processes; development of the information potential of the educational institution; introduction of information and communication technologies in managerial and pedagogical activities; providing of the necessary material base of the educational institution; ensuring the quality of education with the help of educational information technologies; implementation of monitoring of educational institution informatization processes; assessment of the state of informatization of the educational institution. The author studied out that the essence of informatization management of an educational institution is the creation of normative, organizational, personnel, pedagogical conditions that ensure the quality of educational services with the help of information and communication technologies of education. Informatization management of an educational institution is a system of management operations that should ensure the preparation of an individual for activities in the information society.

Key words: management, informatization, educational institution, scientific discourse, management of informatization of educational institution.

